

Митрополит Шептицький

Після смерти митрополита Юліяна Куїловського львівським митрополитом став станиславівський єпископ Андрій Шептицький ЧСВВ. Рим затвердив його 17. XII. 1900 р., а його інтронізація на митрополичий престіл відбулася 17. I. 1901 р. Велику книгу можна було б написати про життя і діяльність митрополита Шептицького, але ми змушені обмежитися тільки до найважливіших і суттєвих моментів.

Нарочно полишаємо на боці історію роду Шептицьких, а цікавих відсилаємо до окремих праць Шпитковського, Прокопчука й ін. Згадаємо тільки, що рід Шептицьких сягає своїми початками XV-го століття і що з нього вийшли такі заслужені мужі для української Церкви, як: Варлаам – єпископ львівський (1700-1715), Атанасій – єпископ перемиський (1762-1779), Атанасій – митрополит київський (1729-1746),

Лев – митрополит київський (1778-1779).

Із цього славного роду графів на Шептицях, у Прилбичах біля Яворова (Зах. Україна), з батьків Івана й Софії з роду Фредро, дня 29 липня 1865 р. народився третій із ряду син, якого при хрещенні назвали Роман, Олександр (Марія). Від найраніших літ його юности мати виховувала Романа Олександра в глибоко релігійному дусі. З уваги на слабке здоров'я, Роман не ходив до школи, але вдома під проводом матері й найкращих учителів (напр. французького клирика Арнетта, Максимовича, Петеленца й ін.) переробив приватно матеріал вселюдної школи й перших чотирьох класів гімназії. Маючи велике бажання першого св. Причастя – за порадою сповідника матері – Роман прийняв набожно перше св. Причастя в церкві Отців Бернардинів у Львові 17. V. 1876 р. Вищі класи гімназії від п'ятої до восьмої закінчив у Кракові в гімназії св. Анни, завершивши їх матурою з відзначенням 11. VI. 1883 р. З тих часів треба згадати особливе замилювання Романа до збирання книжок, на яких підписувався по українськи. Після матури відвідав із своїм батьком Унів – митрополичу палату, де зберігалися пам'ятки по Шептицьких. Тоді теж поїхав до Венеції і пробув там місяць. По повероті зголосився до однорічної військової служби і був приділений до першого полку драгунів, але військової служби не закінчив, бо тяжко занедужав на шкарлятину. Як наслідок тієї недуги залишилося йому гостре запалення сугавів, із чого почалася недуга ніг. Майже одночасно Роман записався на правничий факультет краківського університету. Видужавши перейшов на третій семестр права в Братиславі, де навіть заложив католицьке товариство п. н. "Соціетас Гозіяна". Після двох семестрів знову вернувся до Кракова, де й осягнув ступінь доктора прав 19. V. 1888 р. Світ обіцявав Романові блискучу кар'єру, але він відказався від неї, йдучи за Божим покликом.

Ще по матурі 1883 р. Роман просив у батька дозволу вступити до Чину св. Василія Великого, що в ньому саме тоді ОО. Єзуїти зачинали реформу. Одначе

батько не погодився на те. Увесь час правничих студій Роман не тратив із-перед очей своєї мети, його подорожі під час студій в Україну, до Москви, де він пізнав Володимира Соловйова, а передовсім його авдієнція в Папи Лева XIII, тільки скріпили його в постанові. Щойно по доктораті Романа батько погодився і Роман виїхав на новіціят до Добромиля 28. V. 1888 р. Вступив, як 89-ий кандидат від початків реформи. Вступлення молодого графа, доктора прав і ідейного потомка Шептицьких до українського ще й до того греко-католицького монастиря нашло відповідний відгомін у нашій і чужій пресі. Ледве Роман переступив пороги новіціяту, а вже було пізнати, з яким зрозумінням і серйозністю береться до вибраного діла. З такою ревністю брався до всіх духовних вправ, а передовсім до умертвлень і постів, що настоятелі мусіли стримувати його запал." Бачучи його ревність, настоятелі постаралися для нього про скорочення часу вступної проби з шістьох місяців на один. Дотичне звільнення надіслала св. Кон-грегація для розширення віри під датою 21. VI. 1888 р. У висліді цього I. VII. т. р. кандидат "брат Александер" облікся у василіян-ську рясу і хресне ім'я змінив на чернече: Андрей. Під час новіціяту з великим скупленням відправив місячні реколекції і робив наглядні поступи в чеснотах.

Після новіціяту, що приписово триває рік і шість тижнів, Андрій зложив перші чернечі обіти на празник Чесного Хреста в Добро-милі 13. VIII. 1889 р. Це був новий вузол, що ним брат Андрій зв'язав себе з Чином св. Василя Великого. До кінця шкільного року 1889/90 брат Андрій перебував далі в Добромилі і в той час студював теорію церковної вимови. Із новим шкільним роком перейшов до езуїтської колегії в Кракові, де разом з іншими молодими Василянами (як: Філяс, Ткачук, Ортинський) студював схо-лястичну філософію, а після неї богословію, завершивши їх докторатом богословії. Після трьох літ т. зв. другого новіціяту в празник Успіння Божої Матері 1892 р. брат Андрій склав у Крестинополі торжественну професію і став канонічно влученим між вірних греко-католицького обряду, як заряджує конституція Лева XIII "Сін-гуляре президіум", та набув правний титул до свячень, що їх отримав у Перемишлі з рук єпископа Юліяна Пелеша 22. VIII. 1892 р. Після приміційних торжеств у Прилбичах, о. Андрій остався кілька місяців у Крестинополі. Коли ж 1893 р. Василяни перейняли ведення новіціяту в Добромилі– то мабуть не могли вибрати нікого відповіднішого на відповідальний уряд магістра новиків, як о. Андрій. Повних три роки о. Андрій виконував цей важкий уряд на велике вдоволення настоятелів і новиків. Його учні-новики одногласно підкреслювали великі дарування й небуденні прикмети, яки ми відзначався їх улюблений учитель. Його незвичайно лагідна вдача робила з нього радше батька, як настоятеля, а своїм прикладним життям він неначе вчив усіх безнастанно.

Одначе вже 20. VI. 1896 р. призначено о. Андрія ігуменом монастиря св. Онуфрія у Львові. Щойно тут апостольський запал о. Андрія набрав дійсно широкого розмаху. За час свого недовгого побуту у Львові о. Андрій розвинув таку велику душпастирську й місійну працю, що справді треба подивляти його енергію й витривалість. Десятки місій для народа, реколекцій для священників, питомців, монахів і монахинь, недільні й принагідні проповіді, завжди глибокі й пориваючі, слухання сповідей, ведення братств і товариств – те все виповняло працюю вщерть кожний день о. Андрія. Одначе при тому не треба забувати, що він був одночасно ігуменом, а від 1897 р. також секретарем Протоігумена і єпископським комісарем для

справ Сестер Василянок і Сестер Служебниць. Щоб відповісти своєму задушевному бажанню заєдно навчати народ, о. Андрій разом з о. Пл. Філясом ЧСВВ відважилися на сміливий у тих умовах плян: почали видавати релігійний місячник для народу п. н. "Місіонар", що в ньому часто вияснювали соці-яльну науку Папи Лева XIII. Перше число "Місіонаря" появилось 19. V*. 1897 р. у 10.000 примірників. Цей журнал був дуже популярний, мав найвищий наклад із усіх наших часописів та виходив аж до другої большевицької займанщини (1944 р.).

Іншим зразком далекоюсяглої орієнтації о. Андрія треба вважати його плян: оснувати василянську місію в Болгарії для розгорнення там унійної праці. Одначе інструкції привезені з Риму казали цей плян залишити.

Тоді стала актуальною справа обсади василянами професорських місць у монастирі в Кристинополі, де були тоді богословські студії. У висліді цього о. Андрія звільнено з обов'язків львівського ігумена та іменовано професором догматики й моральної в Кристинополі. Одначе не довго учні втішалися своїм добрим професором, бо цісар іменував о. Андрія станиславівським єпископом, а Папа Лев ХНІ потвердив його 19. VI. 1899.

Як відомо Папа Лев ХНІ еригував станиславівську єпархію для українців окремою буллею 25. III. 1885 р., а її першим єпископом іменував о. Юліяна Пелеша. Коли ж 22. IX. 1891 р. єп. Пелеш перейшов до Перемишля, то другим станиславівським єпископом став Юліян Сас-Куїловський. Після перенесення єп. Куїловського на львівську митрополію 30. VIII. 1899 року, третім із черги станиславівським владикою став о. Андрій Шептицький ЧСВВ. Єпископська Консисто́рія в Станиславові окремим обіжником із 18. IX. 1899 р. повідомила світське й чернече духовенство, що новий Владика, прийнявши єпископські свячення у Львові 17. IX., приїде до Станиславова 20. IX. і вступить на владичий престіл. Цю номінацію вірні й духовенство прийняли з великою радістю та поклали на неї великі надії.

Новий Владика не тільки вповні оправдав, але й перевищив сподівання всіх. Уже перші два його пастирські листи: один до духовенства, а другий до вірних, приєднали йому серця всіх. А треба знати, що стан єпархії тоді не був веселий. В українському громадянстві йшла завзята боротьба між українофілами й москвофілами. Кожна з партій хотіла мати в єпископі свого прихильника. Одночасно в Коломийщині й Косівщині ширився радикалізм – рух наскрізь ворожий Церкві. Щоб краще пізнати стан своєї єпархії, зараз ранньою весною 1900 р. Владика вибрався на канонічні візитації єпархії. На них молодий Владика дав себе ближче пізнати духовенству й народові, притягав усіх до себе добротою й тактом, а наряд захопив своїми гарними проповідями так, що невдовзі візитації перемінилися у справжні релігійні маніфестації. Владика здобув собі скоро велику популярність, а про його особу ходили між народом різні оповідання, навіяні чаром легендарности. Вислідом тих візитацій були два чергові пастирські листи: один до українців на Буковині, а другий до гуцулів – українського племені, що тоді потребувало особливої опіки та релігійно-культурної освіти. Цей останній лист був написаний у гуцульському говорі, а його читання з проповідниць викликало велике одушевлення на Гуцульщині.

Особливою батьківською опікою Владика огортав українську шкільну молодь, відвідував її в бурсах, де вона вчилася, давав стипендії і підмоги, уділяв молоді великопісних реколекцій.

Зокрема зайнявся справою будови духовної семінарії в Стани-славові, докупив сусідню реальність, де мала стати семінарійна каплиця і випросив в австрійського уряду 300.000 корон на будову.

Не забув і про в'язнів у карних заведеннях і для них сам уділяв реколекцій, сповідав їх і потішав. Треба зазначити, що ця гарна практика: великопісних реколекцій для в'язнів протривала аж до другої світової війни.

Вкінці Владика подарував станиславівській Капітулі свою цінну бібліотеку, що нараховувала майже 4.000 томів, крім цінних стародруків. Згодом оснував окрему фундацію, якої відсотки в сумі 1.200 корон були призначені на охорону й побільшення цієї книгозбірні.

То й не диво, що коли 4. V. 1900 р. помер у Львові митрополит Ю. Куїловський, очі всіх звернулися на Владика Андрія, як на найбільш гідного засісти на митрополичому престолі своїх славних попередників. І справді, 17. XII. 1900 р. Папа Лев XIII іменував єпископа Андрія галицьким митрополитом, а 17 січня 1901 р. відбулася його інтронізація в архикатедральному храмі св. Юра у Львові.

Боже Провидіння дало митрополитові Андрієві ласку продовж майже 45 років кермувати Українською Католицькою Церквою з висоти митрополичого престолу. За цей довгий час митрополит розгорнув таку всебічну діяльність, що її ніяк не можна вмістити у рямцях одної статті. Тому візьмемо до уваги тільки найважливіші відтинки тієї діяльності. Крім цього митрополит був у нас не тільки настоятелем митрополії, але наші історичні умо-вини так тісно сплели долю Церкви з долею народу, що митрополит став князем та провідником народу, боронив народніх прав і кермував його життям культурним, політичним і національним.

У першу чергу митрополит зайнявся обною духовної семінарії у Львові, в якій тоді виховувалися питомці всіх трьох епархій.

Під час першої всесвітньої війни 1914 р., коли 3. IX. москалі зайняли Львів, митрополит Андрій уповні свідомий небезпек, добровільно залишився у Львові, щоб своїм прикладом і словом бодрити вірних. Щодня пополудні збирав він у своїй палаті тих інтелігентів, що осталися у Львові та підносив їх на дусі. Вплив митрополита був для москалів небажаний. Тому вони задумали "поразити пастиря, щоб розбіглися вівці". Одначе треба було найти до цього якусь причину. Нагоду до цього дала прегарна проповідь, що її в наступну неділю виголосив митрополит в Успенській церкві у Львові. Москалі найперше інтернували митрополита в його палаті, а 19 вересня вивезли його до Києва. Але тому, що приїзд митрополита до Києва викликав схвилювання серед київських українців, москалі перевезли митрополита найперше до Нижнього Новгорода, згодом до Курська, а врешті до Суздаля, де була сумної па-м'яти в'язниця для духовних злочинців. Там митрополит пробув понад 2 роки. Скільки разів відправив він там реколекції, скільки натерпівся фізично й морально – про те ніхто не знає, бо митрополит про це нікому не оповідав. Із упадком царату, митрополита звільнили, він поїхав до Петрограду і там упорядкував наші церковні справи, як ми вже згадували. Поворот митрополита перемінився у справжній тріумф. Нарід вітав його всюди зо сльозами радості, але найторжественніший привіт приготував йому княжий город Львів.

Тільки рік прожив митрополит іще під австрійською владою, бо після розвалу Австрії прийшла українсько-польська війна. Після війни митрополит забирався до відбудови архієпархії, але східня Галичина рішенням Ради Амбасадорів 15. III. 1923 р. припала відновленій Польщі. Від польського уряду прийшлося митрополитові зазнати немало прикрощів.

Одним із головних завдань свого життя митрополит Андрій уважав працю над зближенням, а в дальшій майбутності й об'єднанням двох роз'єднаних християнських Церков – Східньої і За-хідньої. Ця справа була для митрополита тим більшої ваги, що те церковне роз'єднання йшло саме територією, яку суцільно замешкує український нарід.⁵² Заки митрополит виступив на арену, як справжній апостол Унії, сам довго приготовлявся основними студіями унійної проблематики, особистими зустрічами з такими палкими борцями за єдність, як В. Соловійов та поїздками в Україну і Московщину. Крім цього митрополит докладав усіх зусиль фінансових, наукових і організаційних, щоб підготувати до цього своє духовенство. Тому й звернувся митрополит окремим гарячим посланням до священників, накликаючи їх до місійної праці, до толеранції й любови.⁵³ Щоб до св. діла Унії підготувати належно й нарід, митрополит написав на цю тему два пастирські листи в популярній формі, в 1907 і 1908 рр.

Останні літа туземного життя митрополита Андрія були його Голгофтою. Майже 80 літній старець від кільканадцяти років прикутий до крісла тяжкою недугою ніг, він не тільки керував галицькою церковною провінцією в дуже важких часах, але ще під час другої світової війни мусів оглядати власними очима майже тотальне знищення провінції й руїну своєї праці і своїх задумів. У вересні 1939 р. прийшла перша окупація Галичини большевиками. Правда, большевицька влада з тактичних причин не розгорнула ще свого пляну знищення релігії й Церкви, але зачала безбожницьку пропаганду через пресу і насильне втягання молоді до комуністичних організацій. Згодом припинила діяльність духовних семінарій, "знаціоналізувала" все церковне майно, усунула навчання релігії в школах, заборонила релігійну пресу й літературу. Незабаром почалися арешти, засуди й вивози вірних і священників, хоч український єпископат залишили ще до часу в спокою.⁷⁰ Неустрашимий старець-каліка протестував із гори св. Юра, та даремне. Тоді митрополит дав приказ священникам навчати дітей релігії по церквах, вишколити до цього світських апостолів, які на випадок потреби могли б теж уділяти Хрещення.⁷¹ Окремим посланням ми трополит звернувся до священників, щоб не покидали повірених їм душ та заохочував їх до повної посвяти для Христа і Його св. Церкви. Монахів і монахинь, розігнаних із монастирів, заохочував, щоб вони словом і прикладом сповняли свою місію, скріплюючи світських у католицькій вірі.⁷² В січні 1940 р. скликав до Львова єпархіяльний синод. Що четверга в митрополичій палаті збиралося понад 100 священників, а митрополит навчав їх нових методів душ-пастирювання, відповідно пристосованих до обставин. Не маючи змоги видавати друком пастирських листів, митрополит диктував священникам короткі письма, з яких священники робили по кілька копій і роздавали іншим. Дбаючи про вірних, вивезених до Росії, розписав конкурс на парохії в Києві, Одесі й інших містах, а навіть створив чотири екзархати.

Під час німецької окупації митрополит станув мужньо в обороні винищуваних жидів, протестував проти надужить гештапа в Україні і проти винищування советських полонених; усе без висліду.

Під час другої советської окупації, на яких три тижні перед своєю смертю, митрополит Андрій прийняв св. Оливопомазання з рук свого брата Климентія і ще двох священників із такою набожністю, що зробила велике враження на всіх приявних. Не маючи змоги відправляти св. Літургію, щодня приймав св. Причастя з рук священника. Цілу ніч із 31 жовтня на 1 листопада 1944 р. провів на молитві, вранці предсказав цілковите знищення католицької Церкви в Україні, додавши, що в майбутньому Українська Католицька Церква відродиться і пошириться по всьому світі. І закінчив словами: "І не почуєте більше мого голосу аж до Страшного Суду". Помер 1 листопада 1944 р. на 80-ому році свого трудящого життя, з чого 56 літ посвятив на вірну службу Богові і Його Церкві.

Величавий похорон при участі 5-ох Владик і 150 священників відбувся 5 листопада. Надгробне слово виголосив наслідник митрополита Андрія – Архиепископ Йосиф Сліпий. Митрополита Андрія похоронили в підземеллях катедри св. Юра у Львові, над гробом митрополита С. Сембратовича.

Немає сумніву, що після митрополита Йосифа Велямина-Рутського, якого митрополит Андрій глибоко почитав, митрополит Андрій Шептицький – це найбільша особистість між українсько-католицькими митрополитами. До його величі причинились у великій мірі його надзвичайні природні дарування: глибокий ум, широкий овид думки, бистра орієнтація, виплекані у висококультурній атмосфері родинного дому, поглиблені систематичними студіями, здобуття трьох докторатів, знання світових і т.п.

